

Teutsch Mihail Walter născut în data de 04 mai 2000 a terminat licența la Facultatea de Istorie a Universității din București și masteratul tot la aceeași facultatea menționată anterior. Istoric fiind, domeniul său de studiu și cercetare atât la licență cât și la disertație a fost istoria Egiptului Antic. De asemenea acesta are o colaborare activă cu revista *Magazin Istoric*, unde lansează diferite articole pe tematica egipteană antică. Prin intermediul acestora autorul și-a propus să ofere și să abordeze o nouă viziune asupra Egiptului Antic dedicat publicului pasionat și interesat de acest domeniu.

Mihail Walter Teutsch

## **IMPACTUL ANIMALELOR ASUPRA MENTALITĂȚII EGIPTENE ANTICE**



**CETATEA DE SCAUN**  
EDITURA

Coperta&tehno redactare: Dan Mărgărit

Redactor: Mirela Ivan Nobel

Ilustrații anexe: envato

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**  
**TEUTSCH, MIHAIL WALTER**

**Impactul animalelor asupra mentalității egiptene antice** / Mihail Walter Teutsch. - Târgoviște : Cetatea de scaun, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-537-745-5

94

*Toate drepturile de reproducere, integral sau parțial, prin orice mijloace, inclusiv stocarea neautorizată în sisteme de căutare sunt rezervate. Reproducerea se poate face doar cu acordul scris al editurii, cu excepția unor scurte pasaje care pot constitui obiectul recenziilor și prezentărilor.*

ISBN 978-606-537-745-5

©Editura Cetatea de Scaun®, Târgoviște, 2025

editura@cetateadescaun.ro, www.cetateadescaun.ro

Tipărit la Târgoviște de Editura Cetatea de Scaun

## Cuprins

Argument .....	7
Metodologie și surse .....	9
I. CONTACTUL CU ANIMALELE ÎN PERIOADA PREDINASTICĂ .....	20
II. IMPORTANȚA TAURULUI ȘI A VACII .....	28
II.1. Cultul Taurului Apis .....	30
III. IMPORTANȚA ȘI SEMNIFICAȚIA UNICĂ A ȘARPELUI.....	45
IV. CÂINELE ȘI ȘACALUL ÎN EGIPTUL ANTIC .....	61
V. ROLUL ȘI SEMNIFICAȚIA UNICĂ A PISICII .....	72
VI. SIMBOLISTICĂ ȘI DIVINIZAREA LEULUI.....	87
VI.1. Zeița Sekhmet .....	98
VI.2. Zeița Bastet .....	105
VII. INFLUENȚA PĂSĂRILOR ASUPRA EGIPTENILOR ANTICI .....	111
VII.1. Influența unică a păsării Ibis în Egipt .....	118
VII.2. Mitul păsării Phoenix.....	123
VII.3. Influența șoimului asupra zeului Horus .....	130

VII. ROLUL SACRU ȘI DIVIN AL CROCODILULUI ÎN EGIPT .....	137
IX. SEMNIFICAȚIA DIVINĂ A HIPOPOTAMULUI.....	149
X. INSECTELE ÎN EGIPTUL ANTIC .....	164
X.1. Importanța divină a scarabeului.....	166
X.2. Divinizarea scorpionului .....	184
CONCLUZII.....	201
BIBLIOGRAFIE.....	209

## Argument

În această lucrare doresc să aduc o nouă lumină asupra cercetării impactului și influenței animalelor asupra mentalității și conștiinței egiptene antice. Acest subiect este unul destul de vast și foarte studiat, motiv pentru care zeci de istorici și egiptologi au decis să se ocupe separat cu studiul acestui subiect. Cu toate acestea, nu a existat un studiu general și cuprinzător care să le pună cap la cap pe toate și să explice de ce animalele au avut o influență așa de mare asupra conștiinței și societății antice egiptene spre deosebire de alte popoare din lumea antică. Vechii egipteni erau foarte buni observatori ai naturii și ai mediului înconjurător în care își duceau existența, motiv pentru care au tratat animalele din mediul lor cu un alt respect pe care restul popoarelor antice care au ajuns în Egipt sau care prin forță armată au cucerit Egiptul nu l-au înțeles și li s-a părut bizar.

De asemenea, prezența unor divinități care aveau membre de animale a fost percepută ca o ciudățenie de către oamenii din afara văii Nilului, mai ales în perioada greco-romană. Motivele pentru care am ales să scriu despre acest subiect sunt diverse. Motivul principal este de natură personală, el fiind legat în principiu de pasiunea mea pentru societatea egipteană antică și pentru realizările ei spectaculoase de-a lungul secolelor,

dar și interesul privat pentru aflarea legăturii care a stat în relația dintre om și animal în Egiptul Antic. Mai pot adăuga și simpatia mea pe care o am față de multe specii de animale și modul cum ele au influențat istoria omului încă de la apariția sa pe Pământ, lucrul acesta fiind legat de conceptul de „Zoohistoire“ sau zoo istorie.

În ceea ce privește acest concept de „Zoohistoire“, acesta reprezintă un nou domeniu în cadrul științelor umaniste și a fost introdus de istoricul francez Robert Delort în a doua jumătate a secolului XX. Conceptul își propune să analizeze impactul pe care celelalte vietăți din jurul omului, dar și mediul natural în care acesta trăiește au influențat istoria acestuia. Pe parcursul cercetărilor mele, am realizat că există o serie de lucrări care tratează incomplet subiectul, lăsând multe aspecte nelămurite pe care sper să le detaliez în această lucrare. Astfel doresc să aduc o anumită sistematizare, pentru ca cititorii să înțeleagă mai bine acest subiect. Tot prin alegerea acestei teme, doresc să îi aduc cititorului o viziune nouă asupra modului cum priveau vechii egipteni animalele și cum acestea le-au influențat cultura. Fiind un subiect foarte vast, am ales să prezint doar câteva tipuri de animale care s-au bucurat de o foarte mare atenție din partea vechilor egipteni. Ca urmare, voi prezenta nouă tipuri de viețuitoare, și anume: bovinele, șarpele, canidele, pisica, leul, hipopotamul, păsările, crocodilul și insectele. Așa cum am zis aceste 9 tipuri de animale au jucat un rol important în societatea egipteană antică și au avut și o influență considerabilă asupra mentalității, religiei și

literaturi egiptene.

Din punct de vedere cronologic, durata de timp istorică pe care se va întinde lucrarea va începe de la perioada predinastică în care au loc primele contacte dintre populația locală și animalele care se aflau în jur și până în momentul când Egiptul va fi cucerit de către romani, după bătălia de la Actium, din anul 31 î.Hr., când flota egipteană condusă de generalul roman Marc Antoniu și regina Egiptului, Cleopatra a VII-a, a fost înfrântă de flota romană mai puternică al lui Octavian. Mai precis, din anul 30 î.Hr., Egiptul va căpăta statutul de provincie romană. De asemenea, în cadrul acestei introduceri va trebui să clarific cadrul metodologic și structural al lucrării.

### Metodologie și surse

Din punct de vedere metodologic, ideea de lucru de la care pleacă această lucrare este de a reconstitui modul în care erau percepute în gândirea egipteană unele tipuri de animale. Astfel spus, metodologia de lucru se bazează mai ales pe statul uneori chiar divin pe care unele animale l-au căpătat în societatea egipteană. Din punct de vedere al multitudinilor de surse pe care le-am avut la dispoziție în scrierea acestei lucrări am decis să folosesc în primul rând surse primare: *Istoriile* scrise de Herodot, *Biblioteca Istorică* a lui Diodor din Sicilia, *Analele* lui Cornelius Tacitus, *Istoria Naturală* a lui Plinius cel Bătrân, *Tratatul Despre Isis și Osiris* a lui Plutarh, *Istorie Romană* a lui Ammianus Marcellinus, dar și povestiri egiptene care au ajuns să facă parte din

literatura egipteană antică. Pentru categoria de surse secundare, am utilizat lucrările unor egiptologi și istorici importanți, precum: *The cobra goddess of ancient Egypt: Predynastic, Early Dynastic, and Old Kingdom periods* scrisă de Sally B. Johnson; *Divine Creatures: Animal Mummies in Ancient Egypt* coordonată de Salima Ikram; *The Funerary Sacrifice of Animals during The Predynastic Period* de Diane Flores; *Between Heaven and Earth: Birds in Ancient Egypt* coordonată de Rozenn Bailleul-Lesuer; *Sekhmet & Bastet: The Feline Powers of Egypt* o lucrare scrisă de Lesley Jackson; *Scarabs: The History, Manufacture and Religious Symbolism of the Scarabaeus* volumul scris de Isaac Myer, la toate acestea adăugându-se și lucrarea *Lexiconul faraonilor* a lui Miron Cihó.

Acestea sunt doar câteva dintre sursele secundare pe care le-am folosit, pentru a mă ajuta să redactez această carte care să aibă la final un înțeles și un mesaj clar pentru toți cititorii care vor dori să o lectureze. Ca urmare, atât sursele primare, cât și restul lucrărilor de specialitate au constituit baza acestei lucrări și m-au ajutat să explic cât mai bine statutul pe care animalele l-au avut în societatea egipteană și impactul lor asupra mentalității egiptene antice. Înainte să închei această introducere voi prezenta cât mai în detaliu planul și structura lucrării.

### Structura lucrării

Din punct de vedere structural, lucrarea este alcătuită dintr-o introducere, zece capitole, concluzie, o anexă și bibliografie. În primul capitol doresc să fac o introducere

amplă a tipurilor de animale care există în Egipt, dar să identific și începutul legăturii dintre animale și oameni în Egiptul Antic. Voi încerca să arăt cum animalele au influențat de la început religia, literatura și începutul formării primului stat egiptean. O parte însemnată din acest capitol va acoperi perioada predinastică unde sursele scrise sunt rare și puține, astfel că mă voi baza pe descoperirile arheologice care s-au făcut în diferite situri de pe întreg teritoriul Egiptului. Aceste descoperiri arheologice includ, de asemenea, și oseminte de animale sau chiar animale mumificate. Printre sursele care m-au ajutat în realizarea acestui capitol se află și lucrarea de sinteză: *The Funerary Sacrifice of Animals during The Predynastic Period* de Diane Flores.

Capitolul al II-lea este foarte important cercetării mele pentru că voi face o referire la semnificația taurului și a vacii în Egiptul Antic. Fiind animale foarte importante, care erau folosite la muncile câmpului, dar care ofereau egiptenilor și o sursă de hrană și de materii prime, atât vaca, dar și taurul au fost asociați cu diferite divinități în cadrul panteonului egiptean antic. Pe parcursul acestui capitol voi detalia mai mult importanța vitelor în Egipt, dar și divinizarea pe care aceste animale a căpătat-o. Voi adăuga în acest capitol două subcapitole: în primul voi explica semnificația unică și divină pe care taurul Apis o avea în Egiptul Antic și toate procesiunile care se desfășurau în jurul acestuia. Cel de al doilea subcapitol va fi dedicat taurului Mnevis, în jurul acestuia creându-se, ca și în cazul lui Apis, un adevărat cult religios cu importanță desăvârșită. În acest capitol

voi folosi drept sursă principală relatările autorilor greco-romani pentru că ele ne ajută să înțelegem nu numai cum era percepută credința egipteană în Apis și Mnevis, dar și ce credeau grecii și romanii despre acest lucru.

Al treilea capitol va fi legat de șarpe care a influențat cel mai mult mentalitatea egipteană. Având în vedere că teritoriul egiptean este intens populat de șerpi, era evident această situație avea să producă schimbări în mentalitatea egiptenilor antici. Șarpele cobra sub forma *uraeus* va reprezenta și un simbol al suveranității el fiind prezentat totodată și pe coroană egipteană. Și aici sursele greco-romane, dar și sursele literare egiptene, precum *Povestea naufragiatului*, ne oferă o serie largă de informații absolut interesante despre poziția pe care șarpele a ocupat-o în mitologia egipteană. În ceea ce privește situația cobrei, informațiile din lucrarea: *The cobra goddess of ancient egypt Predynastic, Early Dynastic, and Old Kingdom Periods*, coordonată de către Sally B. Johnson, mi-au fost de mare ajutor nu numai pentru realizarea acestui capitol, dar și pentru aflarea simbolisticii unice și sacralității pe care egiptenii o acordau cobrei.

În al patrulea capitol, voi vorbi despre exemplarele din specia canină, făcând în același timp o referire specială la câine și la șacal care au exercitat o influență cu totul specială asupra mentalului religios al egiptenilor, influență care a dus la crearea lui Anubis unul dintre cei mai importanți zei egipteni care a fost asociat cu mumificarea și viața în lumea de apoi.

Lucrările egiptologului britanic Terence DuQuesne m-au inspirat și m-au ajutat foarte mult în scrierea acestui capitol, în special lucrarea sa: *The Jackal Divinities Of Egypt: From The Archaic Period To Dynasty X Part.1*.

Al cincilea capitol va fi despre importanța felinelor în Egipt. Ca și în ziua de astăzi, pisicile au fost și ele printre animalele foarte îndrăgite de vechii egipteni, lucru care se pare că le-a asigurat un statut divin alături de celelalte animale menționate mai sus. Bazându-mă tot pe relatări greco-romane, dar și pe lucrarea *Animalele care ne fac oameni: Blană, cozi și pene în arheologie*, ce aparține arheologului român Cătălin Pavel și care face trimiteri inclusiv la informații din domeniul arheozoologiei, voi explica modul în care acest animal a devenit atât de important, încât s-a ajuns până în situația în care omorârea sa putea aduce condamnarea la moarte a persoanei care săvârșea fapta respectivă. De asemenea, se pare că în Egipt ar exista primele dovezi ale domesticirii pisicii, lucru care o face să fie printre cele mai vechi animale de companie ale omului.

Al șaselea capitol îl voi dedica leului, una dintre cele mai cunoscute feline sălbatice, care, datorită puterii și ferocității sale specifice, a fost numit și regele animalelor. În cazul Egiptului Antic, mai ales din perioada predinastică și până în perioada Regatului Nou, datorită climei foarte calde din zona Văii Nilului s-au creat condițiile esențiale pentru apariția unei populații numeroase de lei. În acest context, egiptenii au fost nevoiți să se adapteze și să conviețuiască alături de acest animal, care i-a impresionat profund, făcându-i să îi

acorde un loc în rândul zeilor din panteonul lor. Ca urmare a acestui fapt, voi adăuga în cadrul acestui capitol două subcapitole în care voi discuta pe larg despre două zeități sub înfățișare de leu din panteonul egiptean, fiind vorba despre Sekhmet și Bastet și despre ritualurile și procesiunile care aveau loc în cinstea acestor două divinități unice.

În al șaptelea capitol voi prezenta importanța păsărilor asupra mentalității egiptene antice. Având în vedere că fluviul Nil reprezenta pentru păsări o sursă abundentă de hrană datorită nenumăratelor specii de pești care se găseau în fluviu, acest lucru le-a atras aici, astfel că egiptenii care se ocupau de pescuit au observat acest detaliu. Ca urmare, păsările au influențat panteonul religiei egiptene, unele zeități, precum zeii Thot sau Horus fiind înfățișați cu capete de păsări. În acest capitol voi adăuga trei subcapitole. În primul voi prezenta pe larg cum pasărea Ibis a influențat religia și mentalitatea egiptenilor antici. Al doilea subcapitol îl voi dedica în totalitate explicării mitului păsării Phoenix sau pasărea Benu, cum era denumită de egipteni. Mitul păsării Phoenix a fascinat lumea greco-romană astfel că există o sumedenie de relatări despre ea, iar toți istoricii greci și romani au asociat această pasăre cu Egiptul Antic. Iar al treilea subcapitol va fi despre șoim, cu o descriere detaliată despre asocierea dintre această pasăre cu zeul Horus, iarăși un zeu important al religiei egiptene antice. În redactarea acestui capitol mi-au fost de mare folos informațiile din lucrarea de sinteză: *Between Heaven and Earth: Birds in Ancient Egypt*, coordonată de Rozenn

Bailleul-Lesuer, care prezintă foarte bine rolul păsărilor atât în mitologia egipteană, cât și în istoria Egiptului Antic.

Al optulea și al nouălea capitol vor fi despre importanța crocodilului și simbolistica unică a hipopotamului în viziunea locuitorilor din Valea Nilului. În perioada Egiptului Antic, fluviul Nil era foarte populat atât de crocodili, cât și de hipopotami, lucru ce îi făcea să domine în întregime fluviul, ceea ce pentru navigatorii egipteni care porneau în expediții de călătorie sau de pescuit pentru hrană reprezenta un impediment întrucât aceste două animale sălbatice atacau mereu felucile care se aflau în apropierea lor, acțiune care de cele mai multe ori ducea la victime. Grecii și romanii au fost foarte uimiți de existența acestor vietăți, având în vedere că în Europa, datorită climatului, nu se găsește nicio specie de crocodil sau de hipopotam. Motiv pentru care toți autorii greco-romani, care au avut ocazia să viziteze Egiptul și au ales să scrie despre țara Egiptului, au acordat în operele lor un loc special dedicat atât crocodilului, cât și hipopotamului, descriindu-i pe amândoi ca pe niște adevărate fiare. Dacă pe egipteni aceste două animale aveau să îi inspire în crearea iconografiei unor puternici zei ai panteonului egiptean, precum Sobek sau Taweret, și să creeze un aspect unic în religia acestui popor, în ceea ce îi privește pe greci și pe romani, aceste animale le trezeau mai degrabă sentimente de teamă.

Ultimul capitol este dedicat insectelor din Egiptul Antic, cu accent pe două specii cărora le voi dedica două subcapitole separate: scarabeul și scorpionul. Climatul și

relieful din zona Văii Nilului au oferit premisele specifice apariției și răspândirii multor specii de insecte, unele unice prin caracteristicile lor. În această mare diversitate de insecte din Valea Nilului, cele două specii au avut un impact asupra gândirii egiptene antice. În privința scarabeului, vechii egipteni au putut observa cu ușurință calitățile sale care aveau un efect ecologic asupra mediului înconjurător, fiind vorba despre abilitatea de a forma gogoși din bălegarul lăsat de alte animale pe care le duceau în gropile adânci din pământ și se hrăneau cu acestea. Această caracteristică i-a făcut pe egipteni să îi acorde și lui o semnificație cu caracter divin și mitologic pe care au legat-o și de apusul soarelui.

Dacă scarabeul s-a bucurat de un respect enorm din partea egiptenilor datorită beneficiilor pe care le aducea naturii, în schimb despre scorpion nu se poate spune același lucru. Scorpionul era primejdios datorită veninului otrăvitor pe care îl elibera prin înțepătura sa în corpul victimei, ceea ce îi aducea moartea în doar câteva secunde, dacă nu era tratată la timp. Astfel, în cazul scorpionului, ca și în cazul șarpelui cobra, egiptenii au încercat să se protejeze prin diferite mijloace, apelând inclusiv la magie, dar cu toate acestea veninul otrăvitor al acestor viețuitoare reprezenta una dintre cauzele pentru care nivelul de mortalitate era foarte ridicat și speranța de viață în Egiptul Antic rămânea foarte mică. Se poate spune că egiptenii au trăit mereu cu un risc de primejdie din partea acestei viețuitoare.

Astfel, aceste două insecte, datorită forței și abilităților de care dispuneau, nu aveau cum să lipsească

din viziunea egiptenilor antici care le-au divinizat sub forma zeilor Khepri, respectiv Selkis. La elaborarea acestui capitol, mai ales la primul subcapitol dedicat scarabeului, mi-au fost de mare folos două lucrări importante: cea scrisă de Isaac Myer, numită: *Scarabs: The History, Manufacture and Religious Symbolism of the Scarabaeus* și cea redactată de John Sarr al cărui titlul este: *Highlights of the Gayer-Anderson Scarab Collection in the Portland Art Museum*. Ambele lucrări, foarte bine realizate, mi-au oferit o înțelegere explicită asupra unicității și divinizării scarabeului. Pentru al doilea subcapitol, dedicat scorpionului, am ales să folosesc cea mai recentă lucrare scrisă de profesorul Miron Cihó, numită *Antologie de texte magice egiptene antice*, care oferă o viziune foarte clară a modului prin care egiptenii reușeau să se protejeze împotriva veninului de scorpion, dar și lucrarea scrisă de Nina May Wahlberg - *Goddess cults in Egypt between 1070 BC and 332 BC* care m-a făcut să înțeleg adevăratul motiv pentru care egiptenii au ales să divinizeze și această insectă.

La finalul acestor capitole voi încerca să trag o concluzie pertinentă și să demonstrez cu toate argumentele că influența animalelor a jucat un rol decisiv în istoria antică egipteană, din perioada predinastică până în anul 30 î.Hr., când Egiptul a fost transformat în provincie romană. În esență, se poate spune că relația dintre om și animal este într-adevăr una specială, omul a depins de animal, acesta reprezentând pentru el fie o sursă de hrană, fie o sursă de materii prime. În cazul egiptenilor antici, lucrurile au stat un pic

diferit, fiind printre puținele popoare antice care le-au acordat un rol divin unora dintre acestea. De-a lungul epocilor istorice, oamenii au fost intrigati de acest aspect, de la contemporanii antici precum persii, grecii, romanii până la oamenii din ziua de astăzi. Mulți dintre aceștia nu au putut înțelege de ce unele animale au fost atât de importante pentru egipteni, când la ei abia dacă li se acordau o referire cu totul și cu totul minoră.

Relația dintre egipteni și animale ne mai arată un lucru foarte important și anume când mai multe ființe sunt nevoite să locuiască în același habitat se ajunge la o întreagă relație de interdependență, unele ființe fiind nevoite să colaboreze cu altele mai puternice decât ele pentru a se putea împotrivi unor alte ființe, aceasta fiind o regulă importantă în supraviețuire. Așa cum am subliniat mai sus, egiptenii erau foarte buni observatori ai naturii, drept pentru care au știut care ființe le vor fi de folos și care nu. Un exemplu în acest sens, vitele sau păsările reprezentau pentru egipteni o sursă importantă de hrană, în schimb crocodilul, hipopotamul și leul au reprezentat un pericol permanent. Ei mai aveau nevoie și de paznici care să îi ajute cu proprietățile, dar și pentru recoltele agricole împotriva rozătoarelor. Acest rol i-a fost acordat evident pisicii, iar datorită serviciului pe care acest animal l-a adus egiptenilor i-au făcut să îi acorde un statut sacru și divin.

În încheierea acestei introduceri, chiar dacă acest subiect se află într-o stare incipientă, și încă se pot scrie multe despre el, sper că lucrarea poate să deschidă perspective cu totul noi în lumea cercetării și să aducă

lămuriri pe care egiptologii sau istoricii care au studiat conceptul de „Zoohistoire” nu le-au adus încă. De asemenea, sper să aducă și o nouă viziune despre modul cum s-au raportat egiptenii nu numai la relația cu animalele, dar și la mediul înconjurător în care au fost nevoiți să își ducă existența. Lucru pe care au reușit să-l facă foarte bine și, mai mult decât atât, au reușit să manipuleze totul în propriul folos, ceea ce le-a adus numai beneficii, dar și statutul de cea mai strălucită civilizație din Antichitate.

## I. CONTACTUL CU ANIMALELE ÎN PERIOADA PREDINASTICĂ

Așa cum am precizat și în introducerea lucrării, doresc să încep primul capitol cu o prezentare care are în vedere relația dintre om și animal în perioada predinastică. Dar înainte de a trece la subiect, voi face o prezentare amplă asupra tipurilor de animale care există și trăiesc în Valea Nilului. Această prezentare este necesară pentru a înțelege mai bine cu ce tipuri de animale au intrat în contact locuitorii Văii Nilului. În ceea ce privește clima și fauna, trebuie specificat că Egiptul are o climă în mare parte subtropicală, lucru care a adus la apariția unei faune exotice constând în diferite specii de gazele, hiene, șacali, hipopotami, crocodili, șopârle, șerpi veninoși etc.

Relatăriile unor cărturari din lumea greco-romană despre fauna și animalele din Egipt sunt într-adevăr interesante și fascinante. Mai ales că au fost scrise de persoane care provin din zone cu un climat total diferit de cel al Egiptului, astfel că în momentul când aceștia au ajuns în Egipt au fost extrem de surprinși de animalele pe care le-au văzut. Majoritatea le-a acordat un loc aparte în scrierile lor despre țara Nilului. În continuare,

am să dau astfel de exemple de relatări. Prima relatare importantă în acest sens îi aparține părintelui istoriei, Herodot, care spunea despre animalele din Egipt următorul lucru: *Egiptul nu are prea multe soiuri de animale; dar atâtea câte sunt, și cele care trăiesc în preajma omului și celelalte toate le socotesc ca sfinte.*<sup>1</sup>

Tot Herodot ne oferă informații și despre un ritual egiptean legat de animale: *Când se înalță rugi vreunui zeu căruia îi e închinat un anumit animal, fiecare îndeplinește următorul ritual: își tund copiii pe cap, ori de tot, ori numai jumătate, ori numai pe o treime a capului, pun părul într-un taler de balanță, iar în celălalt arginți - și, cât cântărește părul, atâta dăruiesc îngrijitoarei animalelor. Îngrijitoarea cumpără cu banii primiți pește, pe care-l taie bucăți și-l dă de mâncare animalelor. Prin urmare, așa li se dă hrana.*<sup>2</sup>

Un alt istoric care ne-a lăsat mărturii despre animalele din Egipt este Diodor din Sicilia. În *Biblioteca Istorică* el relatează următoarele despre animalele sacre: *Locuitorii Egiptului slăvesc - cum nici nu ți-ar veni a crede - unele dintre animale și nu numai atâta vreme cât ele sunt în viață, dar și după moartea lor. Printre aceste animale sunt pisicile, ichneumonii, câinii, șoimii și păsările cărora în Egipt li se spune „ibis”. Trebuie să mai adăugăm și lupii, crocodilii, ca și multe alte dihăanii de același soi.*<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Herodot, *Cele mai frumoase istorii* (trad. Adelina Piatkowski și Felicia Vanț-Ștef), București, Humanitas, 2018, p. 99.

<sup>2</sup> Herodot, *op cit.*, p. 100.

<sup>3</sup> Diodor din Sicilia, *Biblioteca Istorică* (trad. Radu Hîncu și Vladimir Iliescu), București, Ed. Sport-Turism, 1981, p. 91.

Atât Herodot, cât și Diodor din Sicilia confirmă faptul că omorârea unui animal sfânt aducea condamnarea la moarte a celui care o făcea. Credința în animalele sacre nu se limita doar la acest lucru. Tot de la Diodor mai aflăm o informație importantă: *Cât privește felurile chipuri prin care ei cinstesc aceste animale egiptenii, nu numai că nu încearcă să le ocolească, și nu numai că nu se rușinează de a fi văzuți de către ceilalți oameni când ei săvârșesc atare fapte, dar chiar dimpotrivă, ei se mai și fălesc, închipuindu-și că îndeplinesc cele mai de seamă rituri față de zei. Ei călătoresc prin cetăți și pe la țară, purtând anumite insigne și fiindcă se poate vedea de departe căror animale ei slujesc toți oamenii care le ies în cale li se închină și li se dau cinstire.*<sup>4</sup>

Închei astfel șirul relatărilor autorilor greco-romani cu o informație importantă care îi aparține ultimului mare istoric roman, Ammianus Marcellinus. Acesta spunea: *În Egipt trăiesc multe feluri de viețuitoare, unele terestre, altele acvatice, iar altele care trăiesc și în apă și pe uscat de unde se numesc amfibii. Ținuturile aride hrănesc gazele, bivoli, maimuțe ridicole prin urâtenia lor și alte animale monstruoase, pe care nu e cazul să le menționăm.*<sup>5</sup>

Relatările greco-romane ne-au adus informații destule despre animalele din Egipt, dar și despre reacția acestor oameni când le-au văzut pentru prima dată în viața lor. Acum ar trebui să vedem care a fost primul

contact dintre populația locală din Valea Nilului cu animalele din jur, motiv pentru care trebuie să mergem până în perioada predinastică, înainte de apariția primului stat egiptean centralizat. Perioada predinastică acoperă din punct de vedere cronologic o lungă perioadă de timp care începe din anul 5500 î.Hr. până în anul 3100 î.Hr. și care se împarte în patru mari faze: predinasticul timpuriu, predinasticul vechi, predinasticul de mijloc, și predinasticul târziu. Toate acestea acoperă intervalul cronologic dintre sfârșitul preistoriei până la începutul antichității. Studiarea acestei perioade este de o semnificație unică, deoarece acum încep să se pună bazele primelor elemente care vor caracteriza Egiptul până la cucerirea romană. Elemente precum inventarea scrisului, începutul comerțului, apariția primelor culturi care vor duce la apariția primelor regate egiptene distincte ale Egiptului de Sus și de Jos - primul localizat în sudul Văii Nilului, iar cel de al doilea în nord, în zona deltei Nilului. În ceea ce privește situația animalelor, în această perioadă se pare că au loc primele contacte dintre om și animal. Apar primele cazuri de domesticire a animalelor și de creștere a acestora. Totuși, în ceea ce privește situația funerară a animalelor, putem să observăm următorul aspect: există două categorii distincte de înmormântări de animale care au fost recunoscute pentru perioada predinastică. Prima categorie se referă la animale sacrificate și depuse în mormintele umane și a doua când animalele au primit o înmormântare separată și aparent nelegată de moartea umană. Acest lucru se datorează în primul rând absenței

<sup>4</sup> Diodor din Sicilia, *op cit.*, p. 92.

<sup>5</sup> Ammianus Marcellinus, *Istorie romană* (trad. David Popescu), Ed. Științifică și Enciclopedică, Cluj Napoca, 1982, p. 317.